

REVELAȚIILE PROFESORULUI CONSTANTIN EȚCO

Petru CRAVEȚ,
jurnalist

[https://doi.org/10.52556/2587-3873.2021.3\(90\).02](https://doi.org/10.52556/2587-3873.2021.3(90).02)

Astăzi, vă invit să răsfoim niște scrisori. Niște scrisori neterminate, scrise la recreații. La niște recreații fugare dintre lecții și seminare, dintre studii și experiențe pe făgașul științei medicale. Sunt scrisorile regretatului profesor Constantin Ețco ținute la inimă despre ce înseamnă binele și cum să trăiești în bine, pe care am hotărât să le publicăm pentru a reactualiza unele momente din viața și activitatea sa furtunoasă.

Se zice că în timpul vieții unui cărturar, învățăceii îl rugau mereu să le povestească despre rădăcini, copilărie, școală, despre cărțile scrise. De fiecare dată însă, acesta îi liniștea, spunându-le că pe toate le vor afla la vremea lor. Mulți credeau că învățătorul o fi tăinuit pe undeva vreo taină și le va explica cum s-o descifreze. A venit ceasul morții, precum rânduiește Cel de Sus, dar cărturarul nu se grăbea să le spună secretul.

După ce a plecat în lumea umbrelor, elevii arătau orfani și îndurerați, dar mai mult din cauza că nu știau ce să mărturisească lumii despre faptele și meritele învățătorului. Și minunea se produse. Atât în ziua înmormântării, cât și mulți ani după aceasta, toți cei care îl cunoscuseră vorbeau despre învățătorul lor numai și numai de bine și cu laudă.

Acest caz nu este analogic cu viața profesorului C. Ețco, pentru că Domnia Sa a avut înțelepciunea să adune, în perioada cât a fost în viață, mai multe cărți autobiografice, monografii și jurnale cu date și informații despre traiectoria vieții și activității sale profesionale, ba chiar a reușit să lanseze un film documentar pe ultima sută de metri. Asemănarea cu eroul din povestea descrisă mai sus constă în faptul că opera sa autobiografică nu inserează toate gândurile și ideile ce-l frământau. De aceea, am decis să-i "corectăm greșeala" și să călătorim prin arhiva manuscriselor și notițelor sale rămase necunoscute, să vi le aducem în prim-planul atenției dumneavoastră.

Așadar, să purcedem.

Scrisoare. Nicolae Testemițanu, mai actual ca niciodată

În viața mea, norocul mi s-a înfățișat în trei chipuri: părinții, familia și dascălul universitar Nicolae Testemițanu. Fiecare dintre ei își are locul său în sufletul meu. Și pentru că îmi sunt dragi și scumpi, am vrut să-i cunosc mai bine, de aceea m-am stră-

duit să las pe hârtie multiple reflecții despre păsul și lumea lor interioară. Am scris despre toți, poate mai mult și mai des despre Nicolae Andreievici, mai ales după ce a plecat la cele veșnice. Cu fiecare material publicat în presa vremii, înțelegeam cât de mult mai am să-l cunosc, să-i pricep concepțiile și principiile de viață.

A povesti despre Nicolae Testemițanu este și ușor, și greu. Ușor, deoarece mi-a fost pedagog, apoi coleg de lucru și mereu s-a aflat înaintea mea. Greu, fiindcă era o personalitate complexă, polivalentă și nu este de ajuns o viață ca să-l poți pricepe în totalitate.

Înalt, cu fața inteligentă și privirea-i sclipitoare și blajină, dovedea darul de a vedea lucrurile în esență. Ideile sale novatoare izvorau din capul lui ca lava incandescentă din vulcanul trezit la viață. Pe unde trecea, rămâneau urme de personalitate. Era o fire optimistă, principială, exigentă și generoasă. Aceasta m-a impresionat la el, m-a inspirat și m-a motivat să aleg calea științei și a managementului medical, fapt pentru care îi voi fi recunoscător până la moarte.

Succesele obținute în domeniul științei și practicii medicale le datorez Domniei Sale, care, prin tot ce a realizat pe parcursul vieții conștiente, a pus medicina în serviciul omului simplu. I-am fost nu numai ucenic, ci și calfă, aducându-mi modesta contribuție mai întâi la formarea potențialului de specialiști și de cadre tinere de conducere, apoi, când m-am integrat în mediul academic, și la consolidarea economică și managerială a sistemului de sănătate publică. Dacă ar fi trăit măcar încă un deceniu și ar fi apucat zorii deșteptării naționale, medicina autohtonă ar fi atins astăzi apogeul.

El spunea așa: "Numai o organizare chibzuită și de perspectivă, o dirijare bine pusă la punct, un management pe potrivă, fie în medicină, fie în altă sferă socială, ne pot duce către succesul râvnit. Abia pe urmă vin celelalte."

"Să faci totul ce ești obligat să faci și ce ți se cere cu dragoste și bunătate în suflet", ne sfătua Nicolae Testemițanu.

Acum cred că îmi înțelegeți insistența cu care revin iar și iar la activitatea și opera învățătorului meu. Cu toate că pe unii aceasta îi supără. Chipurile, am monopolizat trecutul. Se înșală. În primul rând, moștenirea lui Testemițanu este primitoare

cu oricine și oricui îi oferă șansa de a călători spre Olimpul său medical. Nu mă satur să scriu despre el, pentru că Nicolae Testemițanu ține nu de trecut, ci de prezent. În al doilea rând, eu, cum vă spuneam, i-am fost ucenic, iar frumusețea uceniciei mă obligă să-i păstrez memoria. Ultima lucrare consacrată lui am intitulat-o *Nicolae Testemițanu – nume devenit simbol*. Vă îndemn s-o citiți. Nu pentru faima mea, ci pentru satisfacția de a-l redescoperi, profund și măreț, atins, vorba acad. Gheorghe Ghidirim, "de semnele genialității".

Din materialele prezentate în carte se desprind niște lucruri noi și interesante. Nicolae Testemițanu și-a creat scara de valori cu mult înainte de începerea carierei sale medicale. Ideea reformării sistemului medical i-a încolțit încă în anii studenției, când, paralel cu pregătirea de seminare și examene, obișnuia să adune date și experiențe despre principiile organizării sănătății publice.

Născut la sat și fiind nevoit să suporte condițiile proaste de asistență medicală, a sperat că va veni o zi când lumea "de la sapă" va scăpa de greutate. Și, ca să vedeți, în perioada studenției, după al 4-lea an de studii, umbla prin satele Moldovei și selecta elevi eminenți pentru admitere la Institutul de Stat de Medicină. Despre aceasta povestește conferențiarul universitar Alexei Rusu, părinții căruia au avut ocazia să-l primească ca oaspete pe medicinistul Nicolae Testemițanu într-o zi geroasă de iarnă. Vizitele respective ne vorbesc despre faptul că tânărul reformator, care nu cunoștea ce-l așteaptă în viață, deja pe atunci planifica o reformă radicală în sistemul autohton de asistență medicală, intuind că ea poate fi realizată numai și numai cu ajutorul unor cadre medicale tinere, înalt calificate și receptive la schimbare. Ulterior, problema respectivă ocupa prima poziție în agenda sa de muncă.

A doua dovadă a preocupării sale principale pentru reorganizarea sănătății publice este perioada activității sale la Spitalul raional din Râșcani. Atunci a înțeles că spitalele de circumscripție, amplasate în localitățile rurale mari, nu puteau satisface necesitățile medicale ale populației. Medicii specialiști mergeau de două-trei ori pe săptămână în sate pentru consultații, însă aceste întâlniri erau episodice și ineficiente. Probabil că anume la acea vreme i s-a conturat proiectul de restructurare a sănătății publice, axat pe două principii fundamentale: asigurarea accesului populației la asistență medicală primară și valabilitatea serviciilor medicale.

Și să vedeți cât de tacticos a gândit și a realizat această strategie! După intervențiile sale directe în modernizarea bazei tehnico-materiale și didactice a Institutului de Medicină, pe care l-a condus în peri-

oada 1959-1963, în resetarea cerințelor de pregătire a cercetătorilor științifici și a cadrelor medicale de conducere la nivel de ramură, fiind ministru (1963-1968), revine la șefia Catedrei de igienă socială și organizare a sănătății (1973-1986) și transpune în viață Programul de Stat privind lichidarea diferențelor deservirii medicale a populației urbane și rurale. Pentru construcția ambulatoriilor în vecinătatea locului de muncă și de trai al omului, prototipuri ale asociațiilor medicilor de familie și substațiilor de acordare a asistenței medicale prespitalicești de azi, s-a învrednicit de *Premiul de Stat* în domeniul științei și tehnicii. Logica acestor evenimente ne vorbește despre puterea capacităților sale de a anticipa vremea și de talentul cu care a lucrat la edificarea noii arhitecturi a sistemului național de sănătate. Trebuie să menționez că proiectul respectiv, elaborat de N. Testemițanu împreună cu o echipă de experți din diferite domenii, a avut un impact social major asupra societății sovietice, deoarece, imediat după aprobarea oficială, Catedra sa a fost transformată în Centru Unional de elaborare și implementare a proiectelor strategice în sănătate.

Până atunci însă, Nicolae Testemițanu trebuia să atingă mai multe obiective strategice. În primul an de rectorat, s-a grăbit să mărească contingentul de studenți proveniți de la sate, a forțat extinderea specialităților medicale prin edificarea unor noi blocuri de studii, facultăți și catedre, a alcătuit un plan strategic de pregătire a tinerilor cercetători, trimițând medici recrutați din spitalele raionale la aspirantură în instituțiile științifice medicale din Moscova, Leningrad, Kiev, Rostov și alte centre medicale mari din URSS. Reveniți în Moldova, aceștia erau numiți în posturi-cheie la Institut și în spitale pentru a continua reformele începute.

În postul de ministru, Nicolae Testemițanu a trudit fără ostentare pentru validarea (azi acreditarea) serviciilor medicale instituționalizate. O instituție medicală putea fi pregătită de activitate numai în cazul în care subdiviziunile și mecanismele interne corespundeau parametrilor și normativelor tehnice și sanitare în vigoare. Și Testemițanu folosea orice posibilitate pentru îndeplinirea acestei condiții. A reorganizat o serie de spitale raionale (din Bălți, Soroca, Râbnia, Bender, Tiraspol), transformându-le în instituții republicane, a pus umărul la proiectarea și construirea centrelor de asistență medicală specializată, cum sunt Spitalul Clinic Republican de azi, Institutul de Ftiziopulmonologie, Institutul Oncologic, Institutul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului, Institutul de Medicină Urgentă, Institutul de Cardiologie. Conform concepției sale, unitățile medicale respective urmau să devină, până în anul 2005, centre medicale de excelență.

Au trecut mai bine de 30 de ani de la moartea sa și trebuie să spun că autoritățile statului și comunitatea medicală academică au apreciat înalt aportul lui N. Testemițanu la dezvoltarea și consolidarea sănătății publice în Republica Moldova. În acest context, numele lui a fost înveșnicit în cărțile de vizită ale multor instituții și locuri din țară. Printre ele: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie; o stradă din sectorul Malina Mică al or. Chișinău; Școala medie din satul de baștină Ochiul Alb, r. Drochia; o stradă din satul Olănești, r. Ștefan Vodă, una din orășelul Șoldănești și alta din or. Călărași. Profesorului și savantului Nicolae Testemițanu i s-au înălțat busturi în curtea Universității, pe rondul din preajma Muzeului de istorie a medicinei (creat tot de el) și în alte localități. Dar acestea nu sunt de ajuns. Se zice că amintirea despre un om o poți păstra punându-i portretul la vedere. Noi trebuie nu numai să ne închinăm, din când în când, în fața acestei personalități medicale de notorietate mondială, ci și să-l readucem în actualitate, în agendele noastre strategice și operaționale. Cu atât mai mult cu cât reformele în sistemul de sănătate nu sunt definitive.

Ideile reformatoare ale lui Testemițanu sunt necesare pentru a face ordine în sistem, în primul rând în ceea ce ține de aspectul organizatoric și economico-financiar. Nu este adevărat că fondurile bugetare alocate sănătății sunt insuficiente. Medicina consumă anual până la 6 miliarde de lei. E o sumă astronomică! Dacă acești bani ar fi gestionați cu înțelepciune, adică predictibil și rațional, situația în ramură s-ar ameliora într-o perioadă scurtă de timp. Or, atât populația, cât și întreaga armată de lucrători medicali, de mult așteaptă beneficiile schimbării. Destul cu atâta formalitate, birocrație, corupție și risipă de bani publici în medicină!

Trebuie să ne restructurăm din interior, să reaşezăm activitatea și comportamentul profesional al medicilor pe modelul de slujire pe care l-a folosit N. Testemițanu. Ce spunea el? "Patria este pragul casei tale, casa ta, satul tău, țara ta". El a adus cultura și comunicarea decentă în culoarele puterii

și ale instituțiilor medicale. Ministru fiind, a dispus predarea disciplinelor medicale la Institut în limba maternă. Guvernarea roșie de atunci a interpretat acest fapt ca o manifestare de naționalism și l-a destituit din post. În esență, predarea medicinei și comunicarea în limba maternă cu beneficiarii actului curativ sunt imperative profesionale. Cum poți să stabilești corect diagnosticul pacientului fără să înțelegi ce-ți povestește?

Revalorificând domeniul medical, Testemițanu a reușit practic să-i redea omului simplu justiție și dreptate medicală, iar țării – proiecte de epocă cu efecte majore pentru sănătatea publică. Se zice că după ce a fost demis din funcție, ministrul Sănătății al URSS Boris Petrovski i-a propus să vină la el în calitate de locțiitor. Testemițanu i-a răspuns că se va gândi. În discuție cu nepotul după mama sa, Nicolae Ababii, ar fi spus: "Iată, Niculiță, mă cheamă la Moscova. Mi-au propus funcția de ministru adjunct în Ministerul Unional. Cum pot să accept această favoare? Acolo să mă bucur de salariu mare, de mașină la scară, iar poporul meu să zacă aici în mocirlă?" Și n-a acceptat postul. Episodul acesta se petrecea cu șapte ani înainte de faimosul program de construcție strategică a rețelilor de ambulatorii și puncte medicale din țară.

Reaprindeți candela învierii spiritului testemițan! Haideți să aducem puterea și lumina creației sale în gândurile și faptele noastre, indiferent unde activăm, în medicină, în știință, în sănătate. În viața de toate zilele. Sunt sigur că pildele sale nemuritoare ne vor ajuta să restabilim bunul nume și reputația de altădată a profesiei medicale, a ramurii sănătății în ansamblu.

Și închei tot cu o frază de a marelui Testemițanu. "Viața este scurtă. Trebuie să ne grăbim s-o trăim. Grăbiți-vă să faceți bine!"

Al vostru, Constantin Ețco, anul 2017

(Liviu Belâi. *Constantin Ețco: magul din țara gorunilor*. 2021)